

פרשת משפטים

מזיק

[א]

איסור או חיוב

וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור. בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו. (שמות פרק כא, לג-לד)

שיטת הטור

בתחילת מסכת ב"ק דנו האחרונים האם יש איסור להזיק, או דילמא שאין איסור, אלא שאם הזיק חייב לשלם.

הנה הטור (חושן משפט סימן שעח) כתב כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חבירו, כך אסור להזיק ממון שלו, אפילו אם אינו נהנה. כיון שמזיקו בין במזיד בין בשוגג חייב לשלם, ובלבד שלא יהא אנוס כגון אם נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה והזיק, אבל אם נפל ברוח מצויה והזיק חייב דלאו אנוס. ואפילו לגרום נזק לממון חבירו אסור אלא יש צד גורם שחייב לשלם ויש צד גורם שפטור כאשר יתבאר בע"ה. וכתב הדרישה שזה שכתב הטור "כשם" שאסור וגו' רצה לומר שכמו בגונב על מנת לשלם אסור ה"נ מזיק על מנת לשלם ג"כ אסור.

וכן כתב הטור (חושן משפט סימן שפט) לענין ממונו שהזיק, וז"ל כשם שאסור לאדם שיזיק את חבירו ואם הזיק חייב לשלם, כך צריך לשמור ממונו שלא יזיק ואם הזיק חייב לשלם, לא שנא יש בו רוח חיים לא שנא אין בו רוח חיים, יש בו רוח חיים בהמה חיה ועוף אין בו רוח חיים כגון בור ואש ותולדותיהן.

שליח לדבר עבירה

ויש להביא ראיה לדברי הטור מסוגיא דשליחות (קידושין מב, ב) שהגמ' מקשה על הא דתנן השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, שילח ביד פיקח פיקח חייב, אמאי פטור נימא שלוחו של אדם כמותו, ומשני שאני התם דאין שליח לדבר עבירה, דאמרינן דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים. הרי לן להדיא דיש עבירה במזיק.

עוד יש להוכיח מסוגיא דמסכת בבא קמא (נא, א) דהנה במתני' כתוב בור של שני שותפין עבר עליו הראשון ולא כסהו והשני ולא כסהו השני חייב. ומק' הגמ' היכי משכחת לה בור של שני שותפין, הניחא אי סבירא לן כר"ע דאמר בור ברשותו חייב, משכחת לה בחצר של שניהם ובור של שניהם והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן, אלא אי סבירא לן בור ברשותו פטור היכי משכחת לה דחייב עליה, ומשני ברה"ר, ומקשה שוב וברה"ר בור של שני שותפין היכי משכחת לה, אי דשוו שליח תרוייהו, ואמרי ליה זיל כרי לן ואזל כרה להו, אין שליח לדבר עבירה. אלא דיש להסתפק מה השורש של איסור זה, ואם היא איסור דאורייתא, או אינו אלא מדרבנן.

אין שליח לדבר עבירה באיסור דרבנן

ועי' במשנה למלך (הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ב הלכה ב) שהביא ספיקת מהרי"ט (ח"א סימן קטז) אי אמרינן באיסורא דרבנן אין שליח לדבר עבירה, כיון דמן התורה חשיב שליח, או דלמא אפילו במילי דרבנן דבר עבירה מיקריא, ושייך ביה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ותמה עליו המל"מ מההיא דאמרינן בפרק הפרה (ב"ק נג, א) על ההיא דאמרינן נפל לפניו מקול הכרייה חייב, מק' הגמ' ואמאי

נימא כורה גרם ליה, ופירש"י כגון שהיתה כרויה ועומדת קודם לכן, דאי האי כרייה הוי כורה חייב, דאין שליח לדבר עבירה, דאסור לקלקל ברה"ר, ואיסור זה דמקלקל ברה"ר פשיטא דהוי מדרבנן, ואפילו הכי אמרינן אין שליח לדבר עבירה. עוד הק' המל"מ דבאותו פרק (נא,א) אמרינן בור של שני שותפין היכי משכחת לה, אי דשוו שליח תרווייהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזיל כרה להו, אין שליח לדבר עבירה, ועבירה זו הוא מה שפירש"י (שם נג,א) דהיינו דאסור לקלקל ברה"ר.

איסור לקלקל רשות הרבים

אבל עי' בספר משך חכמה (ויקרא פרק יט, יד) עה"פ ולפני עור לא תתן מכשול, שמביא שהכותים מפרשים כמשמעו, שלא יתן אבן לפני עור בדרך להפילו, וכן הוא אמת. ועי"ש שכותב שמזה אזהרה לפותח או כורה בור ברשות הרבים, ומשום זה אמרו (ב"ק נא,א) בור ברשות הרבים של שני שותפים היכא משכחת לן אי דאמרי ליה זיל כרי לן, אין שליח לדבר עבירה, היינו שעובר הכורה על לאו ד"לא תתן מכשול". ממשיך המשך חכמה ואומר דהוי איסורה דאורייתא, דלא כמשנה למלך (פרק ב מהלכות רוצח).

ועי"ע במנחת חינוך (מצוה נג) שמביא דברי המל"מ (הנ"ל) ותמה עליו דודאי לעשות תקלה בר"ה שיוכל להיות מיתה או היזק לאדם בודאי הוא איסור תורה, עי"ש שמוכיה כן מהר"מ (הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא, ד) וז"ל וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו, ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר (דברים ז, ט) השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים. ורש"י דנקט איסור קלקול לאו דווקא, רק הכוונה דאסור מחמת תקלה והוא ודאי איסור תורה.

שליחות לנכרי

בעיקר דברי הגמ' שמקשה שאי אפשר לאוקמי בור של שני שותפין ע"י שליח, משום דאין שליח לדבר עבירה, עי' בחידושי הרשב"א שהקשה דלמה לא נוקי ליה בעשה שליח נכרי לחפור הבור, ותי' הרשב"א, דאין שליחות לעכו"ם ואפילו אינהו לדידן, כדאמרינן בפרק איזהו נשך (עא,ב). מבואר בדברי הרשב"א שאין איסור לגוי לחפור בור ברה"ר, (ולכאורה גם אין לו איסור להזיק בכלל, דמאי שנא) אבל מדברי הרמב"ן (בראשית פרק לד, יג) משמע שחולק על הרשב"א. שכידוע נחלקו הרמב"ן והרמב"ם בגדר "מצות דינים" שב"נ מצווים עליו, דעת הר"מ (הלכות מלכים פרק ט, יד) שהכוונה היא לדון על העוברים על שאר שש המצוות, וז"ל וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו. אבל הרמב"ן סובר ש"מצות דינים" כולל כל דיני ממון שיש לבני ישראל, כגון דיני גנבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה, ואבות נזיקין וחובל בחבירו, ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק או אנס ופתה בתו של חבירו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן. ולדבריו שגם גוי מצווה בדיני מזיק, א"כ גם אם יש שליח לנכרי, לא היה יכול לעשותו שליח לחפור בור משום דאין שליחות לנכרי.

פועל עכו"ם

עוד יש להעיר עפ"י דברי הרשב"א אלה, לענין יד פועל כיד בעל הבית בגוי. דיודעים הם דברי המחנה אפרים (הלכות שלוחין ושותפים סי' יא) שאפילו אם נאמר שאין שליחות לנכרי, אבל ע"י פועל נכרי, שפיר אמרינן שלוחו של אדם כמותו. ולפי"ז דן שם שאם שכר גוי לבנות לו מעקה על גגו יכול בעל הבית לברך ברכת המצוות. אבל מהרשב"א מבואר שלא כדבריו, שהק' למה לא נוקי בשליח גוי ותי' שאין שליחות לעכו"ם, ואם איתא למה לא נוקי ששכרו אותו ואז לכו"ע יש שליחות לגוי. (עי"ע בשער המלך פ"א מהלכות תרומה ובשער המשפט סי' קפב, א)

[בעיקר דברי המחנה אפרים ע"י בהגהת רע"א שחולק עליו, דלא מצינו שיכול להפר נדרי אשתו ע"י עבדו משום דיד עבד כיד רבו, ואינו יכול לגרש את אשתו ע"י עבדו, הואיל ואינו בתורת גיטין וקידושין, אלא ע"כ שיד עבד כיד רבו לא נאמר אלא לענין קנינים שמה שקנה עבד קנה רבו.]

שליח לדבר עבירה היכא שהשליח שוגג

והנה כידוע נחלקו הראשונים האם אומרים יש שליח לדבר עבירה היכא שהשליח הוא שוגג, שיטת התוס' בכמה מקומות (ב"ק ע"ט, א ועוד) שהיכא שהשליח שוגג אז לכו"ע יש שליח לדבר עבירה, והטעם משום דאז ליכא הסברא של דברי הרב ודברי התלמיד וכו', אבל שיטת הריטב"א (דקידושין מב, ב) שאפילו בשוגג אין שליח לדבר עבירה, משום דסברת "דברי הרב" אינו לפי המסקנא, א"כ העיר המנ"ח דלשיטת התוס' היה יכול הש"ס לאוקמי דמיירי שהיה שליח שוגג.

היזק שאינו ניכר

ע"י בס' קהילת יעקב (ב"ק סי' א) שרוצה להוכיח מדברי רש"י למסכת גיטין (נג, ב) דיש איסור להזיק. דאיתא התם שלפי ר"מ קנסינן שוגג אטו מזיד רק באיסור דרבנן, ולכן במטמא מדמע ומנסך מחייב בשוגג, וכתב רש"י ד"ה מטמא ומדמע, וז"ל איסורא דרבנן הוא, כיון דלא שמיה היזק, אין כאן איסורא דאורייתא, ודברי סופרים צריכין חיזוק, הלכך קניס אף השוגג, אבל בישול בשבת איסורא דאורייתא הוא ולא שכח דעברי עלה הלכך לא קניס. משמע שלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק אז יש כאן איסור דאורייתא. ויש להעיר קצת על דברי רש"י, שהיה מקום לומר שאפילו אי לא שמיה היזק יש כאן איסור להזיק מן התורה, שאע"פ שאינו חייב, אבל סוף כל סוף הוא גרם לחבירו הפסד, וע"י לקמן מקורות האיסור.

אין עונשין מן הדין

תוס' (ב"ק ב, ב) הביא בשם המכילתא עה"פ וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו, (שמות פרק כא, לג) אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין. משמע שהחוב תשלומין של מזיק אינו אלא קנס ועונש על האיסור שעבר, א"כ מבואר במכילתא שיש איסור להזיק ממון חבירו.

[ב]

מקורות האיסור

לפני עור ואהבת לרעך כמוך

אחרי שהוכחנו מכמה ראיות שיש איסור להזיק, צריכים לדון מה מקור האיסור. ויש בזה כמה מקורות שמובאים בראשונים. הנה מבואר במסכת בבא בתרא (כב, ב) שאפילו למ"ד גרמא בניזקין פטור, מודה שאסור לגרום היזק. וז"ל הגמ' א"ר טובי בר מתנה, זאת אומרת גרמא בניזקין אסור. וע"י בחידושי יד רמה למס' ב"ב (פרק ב' אות קז) שמקור האיסור הוא, או מ"ולפני עור לא תתן מכשול", או מ"ואהבת לרעך כמוך".

לא תגזול

עוד מקור מצינו בפירוש רבינו יונה למס' אבות, (פרק א משנה א) דעל המשנה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, כתב רבינו יונה, בין תורה שבכתב בין תורה שבע"פ, שהתורה בפירושה ניתנה, שאם לא כן אי אפשר למדע ביה, **שהרי כתוב לא תגזול וכל נזיקין בכלל אותו הלאו**, והן הן התורה שהיה קבלת משה בסיני אף על פי שלא נכתבו. (ע"י לקמן שיש סמך לדבריו מגמ' בב"ק ס, ב)

הראוני דברי רבינו יונה עה"ת (בפרשתינו) שמפרש דברי חז"ל ש"שונאי בצע" היינו מי ששונא ממון עצמו, פירוש שיש דינין שצריך האדם לשלם בהן ממון **שלא גזל ולא גנב**, כגון דיני קנסות, ועל נזקי ממונות, ועל מה שמזיק בגופו בשוגג או בהיותן ישן. משמע שכל מה שהזיק באופן שאינו קנס, והיכא שהזיד או פשע, נכלל בדין גזלן או גנב.

השבת אבידה

ועי' בס' קה"י (הנ"ל) שרצה לומר שמקור האיסור להזיק הוא ממצות השבת אבידה, שחייבתו התורה להציל ממון חבירו מן ההפסד שלא בא על ידו, והזהר ג"כ בלאו של "לא תוכל להתעלם", וכש"כ שחייב שלא להזיקו בידים. וגם על קרקע יש חיוב של השבת אבידה, כדאיתא בב"מ (לא,א) ראה מים ששוטפין ובאין הרי זה גודר בפניהם, אמר רבא (דברים כב) לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע. ועי"ש שמסתפק האם באבידת קרקע עובר בלאו של לא תוכל להתעלם, ומביא בשם רבינו יונה (שערי תשובה שער ג אות ע) שגם שקרקע עובר אלא תוכל להתעלם.

שיטת הקרית ספר

אבל דעת הקרית ספר (הלכות נזקי ממון פרק ה) שאינן האיסור אלא מדרבנן, וז"ל **מה שאסור לאדם להזיק ולשלם**, נראה דהוי מדרבנן וכן התנאים והתקנות. אבל עי' בקה"י (שם) שתמה עליו מדברי רש"י (הנ"ל). ואולי המבי"ט לא מיירי אלא במזיק ע"מ לשלם, דאז אינו אלא מדרבנן, אבל במזיק שלא ע"מ לשלם יודה שיש כאן איסור דאורייתא.

שמירת נזקיו

התחלנו בדברי הטור שכתב כשם שאסור לאדם שיזיק את חבירו ואם הזיק חייב לשלם, כך צריך לשמור ממנו שלא יזיק ואם הזיק חייב לשלם. ויש לדון במקור חיוב זה של חיוב שמירת נזקיו. בפשוטו י"ל שתלוי במקורות הנ"ל, שאם איסור מזיק הוא משום השבת אבידה, אז לכאורה זה מחייב עצמו ג"כ שישמור בהמתו מלהזיק, וכן אם מקור האיסור הוא "ואהבת לרעך כמוך", אז גם לגבי הזיק של בהמתו ג"כ יהיה חיוב לשמרו. אבל אם האיסור הוא משום לא תגזול, אז זה שייך רק לגבי הזיק שהוא עשה, ולא להזיק של בהמתו, וכן אם מקור האיסור הוא "לא תתן מכשול", אז זה שייך רק לגבי נזקי עצמו ולא לגבי נזקי בהמתו.

עוד מקור לחיוב שמירה על בהמתו מלהזיק, מוצאים בספר ברכת שמואל (ב"ק סי' ב) בשם הגר"ח, והוא מדכתיב (לגבי שור מועד) "ולא ישמרנו", משמע שהיה מוטל עליו לשמרו ולא עשה כחיובו. ועי"ש שמוכיח כדבריו, מהא דחייב כופר ומיתה בידי שמים אם שורו הרג אדם.

ועי' בפ"י הרמב"ן על התורה (שמות פרק כא,לו) עה"פ ולא ישמרנו בעליו, שמתקשה למה כתוב כך רק במועד ולא בתם, הרי גם בתם אם ישמרנו בעליו כראוי ויצא והזיק במקרה שאירע, בודאי שהוא פטור, ותי' שזה שאמר במועד ולא ישמרנו, על דעת האומר בתלמוד שהמועד צריך שמירה מעולה מן התם (ב"ק מה,ב), יאמר הכתוב ואם שור נגח הוא והועד בבעליו ולא ישמרנו, **להוסיף בו שמירה מפני רעתו**, ויצא והזיק ישלם נזק שלם. הרי לן להדיא כדברי הגר"ח ש"ולא ישמרנו" אומר שיש חיוב שמירה.

פסול עדות

לענין פסול לעדות עי' בב"ח (חושן משפט סימן לד,יב) בשם המרדכי הארוך בשם ה"ר יקיר, דהמזיק לחבירו במזיד אף על פי שדעתו בשעה שמזיק לשלם לו ההזיק, נקרא רשע דחמס, כדאשכחן בסוף פרק הכונס (ב"ק ס,ב) במעשה דדוד שרצה להדליק גדישים של שעורים, כדי לשלם גדישים של עדשים, קרי ליה (יחזקאל לג,טו) **חבול ישיב רשע, גזילה ישלם**, אלמא דרשע גמור הוא, וראוי לפסלו לעדות ולשבועה, והוא הדין חובל בחבירו במזיד. ולפי זה אפילו היה טוען המזיק בברי שלא הזיק אלא כך וכך,

אין מוסרין לו שבועה להיות נשבע ונפטר, אלא דינו כדין מי שכנגדו חשוד על השבועה ע"כ. דרך אגב מכאן יש לסמך לדברי רבינו יונה שכל מזיק עובר בלא תגזול, שהנביא אומר עליו **גזילה ישלם**. ועי"ש (בקה"י) שרבי עקיבא איגר (מסכת בבא קמא סב,א) הביא שכתב היש"ש (בפ"ו סי' ל) דדוקא מסור הוי כגולן אבל מזיק חבירו אינו כן, וז"ל תדע דלא מצינו מזיק ממון חבירו בידיים פסול לעדות. אבל הגרע"א השיג עליו מדברי הב"ח (הנ"ל), והכנה"ג (סימן צב) הביאו.

[ג]

חיוב על ממונו שהזיק

חיוב משום ממונו או משום שלא שמר

האחרונים ריש מסכת ב"ק דנים באריכות בעיקר גדר החיוב שהאדם חייב על ממונו שהזיק, האם יסוד החיוב בא מזה שהיה חייב לשמור שורו, ומשום שפשע בשמירת בהמתו יצא והזיק, אז זה נחשב כאילו הוא גרם ההזיק, וממילא הוא חייב, והיכא ששמר הבהמה כראוי אז חסר בעצם המחייב. או דילמא שזה גזירת הכתוב שחייב על מעשה בהמתו, והיכא ששמר הבהמה כראוי אז יש לו פטור אונס.

היכא שאחר שמר הבהמה

הגאון רבי איסור זלמן מלצר זצ"ל בספרו אבן האזל (ריש הלכות נזקי ממונו) רצה לומר שיהיה נ"מ בחקירה הנ"ל, היכא שהוא פשע ולא שמר בהמתו, אבל מישהו אחר שמר הבהמה במקומו (שלא בשליחותו) ויצא והזיקה, שאם המחייב הוא "ממונו" שהזיק, אלא שאם שמר אז יש פטור אונס, אז גם כאן היות וזה שהזיק היה מחמת אונס, הוא פטור, אבל אם נאמר שהחיוב הוא מחמת שלא שמר, אז כאן חייב דסוף כל סוף הוא לא שמר כחיובו. ונראה שיש לדון בזה טובא, שיותר מסתבר לומר שאפילו אם החיוב בא מחמת שלא שמר הבהמה, אבל אם בכל זאת הבהמה היתה שמורה אין כאן מחייב.

על מי מוטל להוכיח

האבן האזל רוצה לומר עוד נ"מ בחקירה הנ"ל, לגבי הדיון של הפנ"י היכא שהמזיק טוען ששמר הבהמה כראוי, והניזק טוען שלא שמר כראוי, האם מוטל על המזיק להוכיח ששמר כראוי, או שמוטל על הניזק להוכיח שהמזיק לא שמר כראוי. אז אם נאמר שהמחייב הוא זה שלא שמר, אז היכא שלא נודע אם פשע או לא, מספק אין כאן מחייב, אז הברור מוטל על הניזק, אבל אם נאמר שהמחייב הוא זה שממונו הזיק, והיכא ששמר כראוי פטור מטעם אונס, אז על המזיק להוכיח שהיה כאן פוטר, שהרי ממונו הזיק.

הפקיר בהמה שפשע בשמירתו

הגאון רבי שמעון שקאף זצ"ל בשיעוריו, רצה לומר שיש עוד נ"מ היכא שפשע בשמירת הבהמה, אבל הפקירה קודם ההזיק, שאם נאמר שהמחייב הוא זה שלא שמר הבהמה, אז כאן חייב משום שלא שמר הבהמה, אבל אם נאמר שהמחייב הוא "ממונו המזיק", אז כאן הרי הפקיר הבהמה אז אין כאן ממונו שהזיק.

ראיות מהמשנה

והנה המשנה ריש ב"ק (ב,א) כותב הצד השווה שבהן שדרכן להזיק, ושמירתן עליך, וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ. משמע שהחיוב שמירה הוא חלק מהמחייב. ובמשנה שנייה כתוב כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו, הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומין כהכשר כל נזקו. ופרש"י שחבתי בשמירתו - שנתחייבתי לשומרו. הכשרתי את נזקו - כלומר אם הזיק הכשרתי וזימנתי אותו היזק שלא שמרתיו יפה, כך מצאתי. לישנא אחרינא הכשרתי את נזקו עלי

להכשיר ולתקן את נזקו, כלומר אני חייב לשלם, מפי מורי. אז לפי הלשון הראשון ברש"י, מבואר שהמחייב של ממונו שהזיק הוא זה שלא שמר ממונו.

ראייתו של החזון יחזקאל

הגמ' (ב"ק מד, ב) אומרת דנין חיוביה דשור מחיוביה דשור, לאפוקי כופר דחיוביה דבעלים הוא, הרי לן טוען הגר"י אברמסקי זצ"ל בספרו חזון יחזקאל, שחיוב היזק מוגדר כחיובא דשור, ולא כחיובא דבעלים, ואם נאמר שהמחייב הוא זה שלא שמר כראוי אז הוי חיובא דבעלים היא. עוד יש להוכיח מדברי הרמב"ם (הלכות נזקי ממון פרק א, א) וז"ל כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה, הבעלים חייבין לשלם, **שהרי ממונם הזיק**, שנאמר (שמות כא, כה) כי יגוף שור איש את שור רעהו וכו', אחד השור ואחד שאר בהמה חיה ועוף, לא דיבר הכתוב בשור אלא בהווה.

שונאי בצע

ונראה להביא ראייה מדברי רבינו יונה בפירושו על התורה שהזכרנו לעיל, שכתב ששונאי בצע היינו מי ששונא ממונו, פירוש שיש דינין שצריך האדם לשלם בהן **ממון שלא גזל ולא גנב**, כגון דיני קנסות, ועל **נזקי ממונות** ועל מה שמזיק בגופו בשוגג או בהיותן ישן. הרי לן שרבינו יונה קורא לזקי ממונו, ממון שלא גזל, לאפוקי ממון שהוא הזיק בידיים, ואם איתא שחיוב ממון המזיק הוא בגלל שפשע בשמירתו אז לקחת כסף כזה למה הוי סתירה ל"שונאי בצע", ורק לקחת ממון ממי שהזיקו בשוגג או אונס הוי סתירה ל"שונאי בצע".

אבל עי' בלשון הרמב"ם (הלכות נזקי ממון פרק ב, ז) כל המשלם נזק שלם הרי התשלומין ממון שהוא חייב לשלמו, **כמי שלוה מחבירו** שהוא חייב לשלם, וכל המשלם חצי נזק הרי התשלומין קנס חוץ מחצי נזק של צרורות שהוא הלכה כמו שביארנו. משמע שהיכא שאינו קנס אז יש חיוב גמור, כמו מי שלוה ממון, האם נאמר ש"שונאי בצע" לא יקבלו חובותיהם בחזרה.